

OVSE NI REŠITEV. JE OGLEDALO.©

Saša Vidmajer, Sofija/Dunaj

»Ni treba, da smo preveč presenečeni, ker ni soglasja o deklaraciji«, je izjavil Solomon Pasi. Bolgarski zunanji minister, v iztekajočem se letu predsedujoči Ovse, je bil ob zaključku ministrskega zasedanja videti naveličan. Enoletni mandat na čelu Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi v 2004. je sledil nestalnemu članstvu Bolgarije v varnostnem svetu Združenih narodov v letih 2002 in 2003. »Bolgarija je utrujena. Komaj čaka, da bo konec«, so na hodnikih komentirali diplomati.

»Ovse ni prva izbira, in vendar je obvezna izbira. Je nevtralni okvir, kadar bilateralno dogovarjanje ni več mogoče«, pravi veleposlanik Lamberto Zannier, direktor centra za preprečevanje konfliktov. Ozre se na zemljevid z osemnajstimi terenskimi misijami: v jugovzhodni Evropi, kjer je Ovse navzoča z 779 ljudmi, Vzhodni Evropi, kjer ima 9 predstavnikov, Kavkazu, kjer jih je 139, in v Centralni Aziji, kjer je 39. »Marsikje pravijo, da jim ni potrebna več kakor tehnična pomoč Ovseja, toda 'vzhodno od Dunaja' nas še vedno rabijo.«

Prometni zamaški v konicah dneva, čedno tlakovane ulice in novi butični hoteli so kazali novi obraz novega obilja Sofije. In vendar je v tem mestu, na vsakem koraku opaziti, da je še daleč do tja, ko bo tudi bolgarska prestolnica bonbon, podoben kot Krakov, Tallin, Praga. Sofija je utrujeno mesto.

»Kaos!« so v avlah in po hodnikih Nacionalne palače kulture komentirali uradniki Ovse. Pripomba bila namenjena Bolgariji, ki je minuli teden gostila ministrsko zasedanje ob zaključku predsedovanja Organizaciji za varnost in sodelovanje v Evropi. Nanašala pa se je na količino odpovedanih dvostranskih sestankov, odpadlih tiskovnih konferenc in nasprotujočih si informacij, ki so prekoračile običajni repertoar multilateralnih srečanj. Dvodnevno srečanje ministrov petinpetdesetih držav v megalomanskem kompleksu v središču Sofije je dajalo vtis zmedenosti.

In vendar je bil potek pričakovan in izid predvidljiv. O zaključni deklaraciji ministri, kakor je bilo napovedano, niso dosegli strinjanja. Osrednja in edina vseobvladujoča tema zasedanja je bila, to se je vedelo vnaprej, Ukrajina. Udeležba je bila, predvidljivo, vrhunska, z ameriškim in ruskim zunanjim ministrom Colinom Powellom in Sergejem Lavrovom vred. Ameriško-ruska konfrontacija, ki je preseгла običajno diplomatsko govorico, je bila neizbežna. Glede na kritike in ostrino v času pred dvanajstim ministrskim svetom je bil neuspeh programiran.

»Združba sodelujočih držav od Vancouvra do Vladivostoka je preveč različna. Preveč ambiciozno bi bilo pričakovati konsenz.« Predsedujoči Ovseja Solomon Pasi ni niti prebral izjave predsedujočega niti se ni pretirano posvetil novinarskim vprašanjem o nestrinjaju v organizaciji. Suho je pripomnil, da se je v odsotnosti politične deklaracije plenarno zasedanje končalo samo z izjavo predsedujočega. V njej so se ministri strinjali o 21 zadevah, vendar je pred tremi najboljčutljivejšimi točkami, o Ukrajini, Moldaviji in Gruziji, obstala tista znana, večna, pomenljiva dikcija: »Večina ministrov podpira...«. Rusko strinjanje z omembo volitev v Ukrajini, podporo politični ureditvi pridnestrskega problema v Moldaviji in podporo suverenosti in ozemeljski celovitosti Gruzije, je, to je jasno, izostalo.

© Pravice pridržane. Vsaka uporaba besedila ali njegovega dela je dovoljena le s predhodnim soglasjem avtorja.

»Ovse ni orodje za rešitev mednarodnih problemov, vendar pomaga, da probleme vidimo. Težave v Sofiji niso bile težave organizacije, temveč so samo odraz mednarodnega okolja in nestrinjanja med državami«, je dva dni kasneje v Hofburgu na Dunaju, kjer je sedež Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi, komentiral veleposlanik Lamberto Zannier, ki vodi center za preprečevanje konfliktov. Napetosti v odnosih med Zahodom in Vzhodom, poudarjene med Združenimi državami in Rusko federacijo in nekoliko manj med Evropsko unijo in Rusko federacijo, bi ne mogle razvidnejše, kakor so v Ovse.

Ritual

Ministrski svet Ovse, vsakoletni obred zunanjih ministrov, razen v letih, ko je vrhunsko srečanje, se je začel z nagovori države gostiteljice. Bolgarski predsednik Georgi Prvanov in premier Simeon Sakskoburggotski sta se pohvalila z bolgarskim predsedovanjem organizacije. Zunanji minister Solomon Pasi je zagotovil, da je v času vodenja uradne Sofije organizaciji uspelo uravnovežiti vojaško-politično, ekonomsko in človeško dimenzijo v organizaciji, čeprav je največ ruskih očitkov letelo ravno na to. Vsi so omenjali teroristično grožnjo. Bolj kritičen do organizacije je bil njen generalni sekretar Jan Kubiš, ki je spregovoril o reformah in nujnosti dogovora o njegovem nasledniku, o čemer pa strinjanja ni.

Za velikim omizjem je bila neobičajno visoka zasedba. Velikokrat prihajajo na zasedanja Ovse nižji rangi od ministrskega, letos pa je bilo drugače. Eden redkih odsotnih je bil britanski zunanji minister Jack Straw. Za zvečer je bil napovedan prihod ameriškega ministra Colina Powella, ki je s poldnevnim postankom v Sofiji začel svojo zadnji obisk v Evropi in Maroku. In v Sofijo je prišel tudi vodja ruske diplomacije Sergej Lavrov. Še preden so se lotili dnevnega reda je Ukrajina postala glavna tema ministrov Ovse.

Ukrajina

Okrog poldneva so v preddverju pred tiskovnim središčem napovedali tiskovno izjavo po sestanku »trojke« z ukrajinskim zunanjim ministrom Konstantinom Gruščenkem. V trojki Ovse so poleg zdaj predsedujoče Bolgarije še prejšnja in prihodnja predsedujoča država Nizozemska in Slovenija. Na ozkem podestu, med hodnikom in stopniščem, so se drenjali novinarji, snemalci in fotoreporterji, ki so po čakanju ujeli v objektivne ministrske glave. Trojica prvih diplomatov pa se je sestala z namestnikom vodje ukrajinske opozicije Borisom Tarasjukom, je po sestanku povedal tiskovni predstavnik Ovse Richard Murphy.

»Sestanek je bil posvečen možnostnim, da bi Ovse poslala v Ukrajino mednarodne opazovalce, in praktičnim vprašanjem, kako navzočnost organizirati.« Glede na izkušnje prvega in drugega kroga volitev je bil v ospredju format misije, to je zadostno število opazovalcev. Iz diplomatskih virov so curljali podatki, da je ukrajinska opozicija zaprosila za 32.000 opazovalcev. Ker je številka iluzorna, so nekateri menili, da bi bilo bolje v Ukrajino sploh ne poslati opazovalcev, kakor pa jih poslati premalo. Dodatna oteževalna okoliščina je ponovitev drugega kroga volitev 26. decembra, na pobožični dan. Ob vprašanju koliko, je Murphy govoril o »občutnem povečanju« oziroma »bistveno večjem številu opazovalcev kot v prvem krogu«. Obupna razlika med željami in možnostmi, razkorak med prošnjami Ukrajine in zmogljivostmi Ovse, je našla skupni imenovalc v neuradni številki 600 do 1000.

Tiskovna konferenca po sestanku predstavnikov Evropske Unije in Ukrajine, napovedana nadstropje nižje, je bila vmes odpovedana. Niti uradniki dunajskega sekretariata Ovse niso vedeli, zakaj. Diplomatska usklajevanja, ne glede na skromne možnosti za soglasje o zaključni deklaraciji, pa so potekala naprej. Čeprav po »neobičajno ostrih« kritikah Rusije manevrskega prostora skorajda ni bilo. Julija je moskovna deklaracija Skupnosti neodvisnih držav s prvopodpisano Rusijo očitala Ovse pristranost. Dva meseca kasneje je poziv SND iz

Astane kritike ponovil. En teden pred ministrskim zasedanjem je vodja ruske diplomacije objavil v Financial Timesu nadvse ostro odprto pismo, ki je srečanje potisnilo v še večjo negotovost. Ministrski zbor je čakal pa diplomatsko soočenje Powell-Lavrov.

V ponedeljek popoldne je na novo posredniško okroglo mizo v Ukrajino odpotoval generalni sekretar organizacije Jan Kubiš. »Upamo, da bo uspešno«, je na tiskovni konferenci izjavil slovenski zunanji minister in prihodnje leto predsedujoči Ovse Dimitrij Rupel. Bil je zraven, ko se je ministrska trojka tistega dne vnovič sestala s Kubišem, nenehno potujočim iz Dunaja v Kijev, iz Sofije v Kijev. Na prošnjo Solomona Pasija je bil generalni sekretar že trikrat v istem tednu v Ukrajini, kjer je preverjal načine, kako lahko Ovse pomaga k rešitvi političnih razmer v državi. Slovak, na tem položaju že od leta 1999, je tačas med evropskimi diplomati, ki poznajo ukrajinsko krizo iz prve roke. Slovenska diplomacija je bila, zaradi skorajšnjega prevzema štafetne palice organizacije in vključenosti ministra v trojko od začetka letošnjega leta, v Sofiji v središču pozornosti in obveščenosti. Naenkrat se je pokazalo, kako veliko lahko vedo slovenski diplomati.

Usklajevanje

Ob desetih zvečer, po prihodu ameriškega državnega sekretarja, je bil napovedan sestanek trojke z Powellom. Diplomatski posvet je bil namenjen ministrski deklaraciji Ovse. A je odpadel.

Nacionalna palača kulture je bila zjutraj, s prihodom vodje ameriške diplomacije in približno dvestočlanskega spremstva, še bolj trdo varovana kakor dan prej. Dostop je bil omejen samo na južni vhod, postopki ob vstopu so bili še dolgotrajnejši.

Zjutraj sta se sešla Pasi in Powell. Prihod ameriškega državnega sekretarja na ministrsko zasedanje Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi je bil povezan predvsem z Ukrajino. Mogoče tudi s pomembnejšo vlogo, ki jo Američani namenjajo Ovseju, za katerega si želijo, da se vključi v palestinske in v iraške volitve. Toda prihod je bil med drugim poklon Bolgariji, eni najbolj proameriških evropskih držav.

Uradna Sofija je vodenje Ovseja prevzela po nestalnem članstvu v varnostnem svetu Združenih narodov v obdobju 2002-2003, kjer je odkrito navijala za ameriško vojno v Iraku. Pasijev koledar dejavnosti, povezanih s predsedovanjem Ovse, organizacije, ki se ukvarja z varnostjo v Evropi, je vključeval en sestanek s predsednikom bruseljske komisije Romanom Prodiem in več sestankov z ameriškim zunanjim ministrom Colinom Powellom. Po petinštiridesetih letih sovjetskega komunizma je podpora Združenim državam Amerike glavnina bolgarske zunanje politike.

Odhajajoči vodja ameriške diplomacije je imel zjutraj tiskovno konferenco, kjer je spet polaskal gostiteljici in tačas predsedujoči organizaciji, potem pa izrazil pozitivna pričakovanja tudi glede Slovenije. Na vprašanje ljubljanskega Dnevnika, kakšna bi bila konstruktivna vloga na čelu Ovseja, je izrazil »trdno prepričanje, da bo Slovenija dobro opravila delo pod vodstvom ministra Rupla; veselimo se dela z njim«. Omenil je tudi nekatere ameriške prioritete organizacije. »Upamo, da bo Slovenija uspela razširiti področje delovanja opazovalnih misij na Bližnjem vzhodu. Želeli bi videti volilno opazovalno misijo v Iraku.« Vtis je, da evropskimi državami ni veliko navdušenja za to. Powell je omenil tudi željo za »razširitev držav partneric Ovse, da bi imela organizacija večji doseg«.

Bolgarska tiskovna agencija je sredi dneva poročala o četrtturnem tajnem sestanku Lavrov-Powell, ki naj bi bil polomijada.

Prepir

Sredi dopoldnega je na plenarnem zasedanju nastopil ruski zunanji minister Sergej Lavrov. »Izogibati se moramo praksi dvojnih meril pri ocenjevanju volilnih procesov. Ne smemo dopustiti, da bi opazovalci Ovse postali politični instrument. V odsotnosti vsakršnih objektivnih meril postane nadzor volitev instrument politične manipulacije in dejavnik destabilizacije.« Vodja moskovne diplomacije, ki je govoril v ruščini, ni omenil Ukrajine, toda govoril je o njej in namigoval na zainteresiranost Zahoda za moč v tej državi. Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi je bila tista, ki je novembrske volitve razglasila za farso.

»Kategorično se ne strinjam,« se je odzval Colin Powell, v govoru tik za njim. Predhodnika je spomnil, da so vse sodelujoče države Ovseja zavezane načelu temeljnih svoboščin, demokracije in vladavine prava, da je vse naštetu njihova legitimna skrb. »Vlada v Ukrajini pričakuje nadzor Ovseja na ponovljenem drugem krogu predsedniških volitev.« Pozval je vse države, da se pridružijo ZDA in prispevajo v Ovse, da bo ta lahko izpeljala svojo misijo. V svojih kritikah Rusije pa je bil še neposrednejši. »Še vedno smo zaskrbljeni zaradi razvoja v Rusiji, posebno omejevanja svobode tiska in vladavine prava.« Omenil je konflikte v delu sveta, ki ga ima Rusija za svojo interesno sfero, in kjer petnajst let po koncu hladne vojne ostajajo problemi zamrznjeni. »Ruski zavezi o umiku vojaških enot iz Moldavije in dogovor z Gruzijo o trajanju vojaške navzočnosti, ostajata nerešena.«

Diplomatska dvojica Lavrov-Powell bi ne mogla biti izrecnejša. V govorici Ovseja, kjer nestrinjanje nikoli je preseže vljudnostnih izjav »nekatero državo se ne strinjajo«, je bila konfrontacija izrecna. Rusko-ameriška retorika na ministrskem zasedanju pa je bila samo blede odsev zaostrovanja, ki ga je po odločitvi ustavnega sodišča v Ukrajini o ponovitvi drugega kroga predsedniških volitev opaziti iz Kremlja.

»Razmere v Ovse niso lahke; je sredi razprav o svoji redefiniciji«, je na hodniku, po pogovoru z Lavrovom, komentiral Danilo Türk, Slovenec, ki je prišel najdlje v svetovni diplomaciji. Pomočnik generalnega sekretarja Kofija Anana za politične zadeve, ki se je udeležil zasedanja v imenu Združenih narodov, se je ob vprašanju ameriško-ruske konfrontacije samo namuznil in novinarje odbil s klasičnim diplomatskim leporečjem.

Dopoldne sta se sestala Lavrov in Rupel, ki je sklepni dan ministrskega srečanja kot prihodnji predsedujoči tudi vodil zasedanje. Kratek razgovor je potekal v eni od improviziranih pisarn iz panojev, kakršne so za številne dvostranske sestanke postavili v velikanskem kompleksu. Diplomata sta govorila o Kosovu, reformi, generalnem sekretarju, Ukrajini in vljudnostno o slovenskem vodenju. Slovenski sobesednik mu je zagotovil, da nima »svoje agende« in ga prosil za predstavnika v tako imenovanem panelu modrecev.

Podobna razhajanja, kakršna so v Ovseju o Ukrajini, Moldaviji in Gruziji, obstajajo tudi glede tehničnih vprašanj. Strinjanja ni niti o prihodnjem generalnem sekretarju, saj Kubiš ostaja na položaju samo še nekaj mesecev. »Mnenja se krešejo po starih zgodovinskih delitvah«, je po soočenju z Lavrovom povedal Rupel. Rusija favorizira švicarskega kandidata, »ki predstavlja širši krog držav, ne samo EU«. Izrecna je tudi glede reform in zahteva drugačno lestvico prispevkov v Ovse. Za vse pa je potrebno soglasje vseh 55 držav.

Utrujenost

»Evropska unija obžaluje, da ni bilo mogoče sprejeti skupne deklaracije«, je izjavil Bernard Bot, zunanji minister Nizozemske, trenutno predsedujoče EU. Vodja bolgarske diplomacije je bil na tiskovni konferenci prozaičen. »Deklaracija ni bila sprejeta iz istega razloga kot že pred

tem v Maastrichtu in na Dunaju; zaradi različnih mnenj in ker ni bilo soglasja«, je suho pripomnil Solomon Pasi.

Predsedujoči je na vprašanja bolgarskih novinarjev, med drugim, ali je bilo njihovo vodenje Ovseja uravnoteženo in kako je s kritikami Rusije, odgovarjal nejevoljno. Godilo pa mu je spraševanje, kaj je Bolgarija pridobila z enoletno vlogo na čelu organizacije. »Profiliranje«, je odgovoril prepričano in se pomunil pri dveletnem mandatu v varnostnem svetu Organizacije združenih narodov pred tem. Kar po njegovih besedah enako kakor vodenje Ovseja odraža diplomatski potencial države.

Minister države, ki s prvim januarjem 2005 prevzema štafetno palico, je bil zadržan. »Naša glavna dolžnost so naše obveznosti«. »Slovenija bo poslušala vseh 55 držav in ne bo vsiljevala svojega dnevnega reda«.

Ko so ministri že odhajali, so v tiskovni središče prineseli 21 zajetnih kupov papirja: dokumente, o katerih pa so zbrani ministri uspeli doseči soglasje. Med njimi je 18 odločitev, na primer o okrepljenem boju proti terorizmu, povečanju varnosti kontejnerjev, zlorabi interneta v teroristične namene, okrepljeni vlogi generalnega sekretarja in oblikovanju skupine uglednih osebnosti, zadolženih za reformo Ovseja.

Hofburg

Kot vsak četrtek, se je dva dni kasneje na sedežu Ovseja na Dunaju, v kongresnem središču v Hofburgu, sestal stalni svet. Glavni organ organizacije za redne politične konzultacije in odločanje deluje na ravni veleposlanikov sodelujočih držav. Vedno so najzanimivejši del razprave »tekoče zadeve«.

Za omizjem s petinpetdesetimi stoli so se ob desetih posedli ambasadorji oziroma njihovi namestniki. Večina v prostrani dvorani si je zaradi slabe slišnosti nataknila slušalke. Uradnih jezikov je šest, toda delovni jezik je angleščina. Kot vsak teden so se po ustaljenem vrstnem redu zvrstili predstavniki držav. Nizozemski diplomat v imenu Evropske unije, predstavnik Združenih držav Amerike, Norveške, Kanade, Ruske federacije. Ker je bila tema Ukrajina, je prvi govoril njen predstavnik. Diplomati so ponovili svoja znana, razdeljena stališča. Govorica predstavnika predsedujoče Bolgarije, kot se spodobi, če si na čelu omizja, je bila brez barve, vonja in okusa.

V začetku tedna je bilo pol Dunaja v Sofiji, v četrtek je bil spet ves Ovse nazaj na Dunaju.

»Teško je 'prodajati' Ovse, še posebno z razočaranji, kakršna so ministrska zasedanja, ki se zaključujejo brez deklaracij«, je rekel Ayhan Evrensel, eden od tiskovnih predstavnikov dunajske organizacije. »Če hočeš videti smisel, moraš ven, na teren.«

Osnovna filozofija Ovseja je, da je »varnosti ni mogoče deliti«, pri čemer je organizacija usmerjena predvsem v humanitarni mehanizem, ki je njen najbolj razviti in najbolj uporabljeni instrument. Toda začne se pri temelju, kajti če ni tega, ni nič, pojasnjuje Tim Del Vecchio, iz strateške policijske enote Ovse. Zakaj je policijski nadzor pomemben za varnost? »Bolj ko greste 'vzhodno od Dunaja', na več policije naletite. Šibkejše kot so države, večja je korupcija.« »Mi jih učimo, kako naj policija postane servis, ne groba sila. Drobne reči: Kako nadaneš lisice, da človeka ne boli. Kako osebo aretiraš, ne da jo maltretiraš.«

Saša Vidmajer

Delo, Sobotna Priloga, 18.12.2004